

האם שמשון אכן היה חיגר?

הרב יעקב סלקמון

שמשון כשופט?

אחד השופטים המרתקים הוא שמשון שבמבט ראשון נראה יותר כמו "נער שוליים" מאשר כמו שופט.

אליו לכאורה התכוונו חז"ל כשאמרו במסכת בבבא בתרא שתקופת "שפוט השופטים" נקראה כך כיון שהדור שפט את שופטיו מכיון שגם הם לא קיימו את ההלכה כראוי.

כאשר אנו קוראים את סיפור המאבקים שניהל עם הפלשתים אנו תמהים מתי הוא הספיק לשבת ולשפוט?

כאשר אנו לומדים על כך שהיה לו קשר עם שלש נשים פלשתיות מפוקפקות לא ברור לנו למה שמישהו יקשיב לשופט כמוהו? לא ברור גם למה שהקב"ה יבחר כזה שופט?

דבר זה מעורר לחשיבה אולי יש נקודה מרכזית בסיפור שלא שמנו אליה לב...

אמירות כלליות בחז"ל בעניין שמשון.

כבר בדברי חז"ל מצאנו התיחסות אל שמשון כאל אחד מקטני השופטים וכך אמרו חז"ל כשרצו ללמד שצריך לשמוע אל השופט שבימך:

"שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך: ירובעל

בדורו - כמשה בדורו, **בדן** [=שמשון] **בדורו** - **כאהרן בדורו**, יפתח בדורו

- כשמואל בדורו. **ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור** -

הרי הוא כאביר שבאבירים, ואומר ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט

אשר יהיה בימים ההם. וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא

היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו, ואומר אל תאמר
 מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה.¹
 אמנם בכך לא תמה ההתייחסות החז"לית המעט מזלזלת. שמשון "זוכה"
 להכתב במשנה בסוטה יחד עם האשה הסוטה.

דיון בגמרא בעניין שמשון:

המשנה במסכת סוטה עוסקת בענישה של מידה כנגד מידה בסוטה ומתוך כך
 עוסקת בשמשון שלדעת התנא נענש גם הוא בגלל עניני צניעות והענישה אצלו
 היתה באופן של מידה כנגד מידה וכך נאמר שם:

"בַּמִּדָּה שֶׁאָדָם מוֹדָד, בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ. הִיא קִשְׁטָה אֶת עֲצָמָהּ לְעֵבֶרָה,
 הַמְקוּם נוֹלָה. הִיא גִלְתָּהּ אֶת עֲצָמָהּ לְעֵבֶרָה, הַמְקוּם גִּלָּה עֲלֶיהָ. בִּיכָרְךָ
 הַתְּחִילָה בְּעֵבֶרָה תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן הַבֶּטֶן, לְפִיכָרְךָ תִּלְקָה הִיכָרְךָ תְּחִלָּה וְאַחַר
 כֵּן הַבֶּטֶן, וְשָׂאָר כָּל הַגּוּף לֹא פָּלַט:

שְׁמִשּׁוֹן הִלְךְ אַחַר עֵינָיו, לְפִיכָרְךָ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שְׁנֵאָמַר
 (שׁוֹפְטִים טז) וַיֵּאחָזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו..."²

וכתב על זה הרמב"ם בפירוש המשנה שם:

"שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו כו' - הלך אחר
 עיניו רומז למה שהיה לוקח מן הנשים הישרות בעיניו יופיין, וזה כולו

מבואר בפסוקי המקרא"

¹ גמ' ראש השנה כה:

² משנה סוטה א/ז-ח

בהמשך הגמרא מביאה את דברי רבי :

"תניא רבי אומר תחילת קלקולו בעזה לפיכך לקה בעזה תחילת קלקולו בעזה דכתיב וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה וגוי לפיכך לקה בעזה דכתיב ויורידו אותו עזתה והכתיב וירד שמשון תמנתה תחלת קלקולו מיהא בעזה היה ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה תניא רבי אומר אילמלא (לא) נקרא שמה דלילה ראויה היתה שתקרא דלילה דילדלה את כחו דילדלה את לבו דילדלה את מעשיו דילדלה את כחו דכתיב ויסר כחו מעליו דילדלה את לבו דכתיב ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו דילדלה את מעשיו דאיסתלק שכינה מיניה דכתיב והוא לא ידע כי ה' סר מעליו..."³

מדברי רבי נראה שאת הקלקול הראשוני אצל שמשון הוא אינו רואה באשה הראשונה מתמנתה כדברי התנא של משנתנו שדרש מהפסוק "כי היא ישרה בעיני" שמשון הלך אחר עיניו. אלא באשה השניה בעזה אמנם גם הוא מודה שהחתנות עם האשה מתמנה היתה ירידה.

ואת הדלדול הוא רואה בדלילה המדלדלת את ליבו ומעשיו.

לא ברור בשיטת רבי מדוע הוא מדלג על האשה הראשונה מתמנה.

יתכן שהסיבה לכך היא מכיון שבפסוקים לא ברור שהנישואין שם תפסו.

או שיתכן ורבי רואה כאן כיון שהתנ"ך מעיד כאן ש"לא ידעו אביו ואמו כי מה" היא כי תואנה הוא מבקש ובעין הקורא ברור שמטרתו היתה לעשות תשועה למען עם ישראל :

³ משנה סוטה א/ז-ח

"וַיִּצְמָא מְאֹד וַיִּקְרָא אֶל־יִקְנֹק וַיֹּאמֶר אֶתְּהָ נָתַתְּ בְּגַד־עֲבָדְךָ אֶת־הַתְּשׁוּעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְעַתָּה אֲמוֹת בְּצִמָּא וְנִפְלַתִּי בְּגַד הָעֶרְלִים: וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת־הַמְּכַתֵּשׁ אֲשֶׁר־בְּלַחֵי וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וַיִּשֶׁתַּ וַתִּשָּׁב רֹחוֹ וַיַּחֲי עַל־פְּנֵי קְרָא שְׁמָה עַיִן הַקּוֹרָא אֲשֶׁר בְּלַחֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּימֵי פְלִשְׁתִּים עֶשְׂרִים שָׁנָה"⁴

מסתבר שכדי לחלק בין מה שנעשה לשמה סיים התנ"ך את החלק של תמנתה בסיכום ראשון של פעילותו של שמשון - וישפוט את ישראל עשרים שנה. סיכום נוסף שבו נאמר שוב שהוא שפט את ישראל עשרים שנה מגיע גם לאחר מותו⁵ אך כאן תם החלק הראשון לאחר מכן המצב מתדרדר והוא בא לאשה בעזתה ובהמשך הוא "אוהב" אשה ושמה דלילה.

אמירה תמוהה של ר' יוחנן בהקשר של שמשון

הגמרא ממשיכה לעסוק בעניין של שמשון ומביאה שלש אמירות בענינו של שמשון שנאמרו על ידי ר' יוחנן שבאופן פשוט נראה שהוא מאוד מעריך את שמשון וכך נאמר שם:

"ואמר רבי יוחנן שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים שנאמר דן ידין עמו כאחד וגו' ואמר רבי יוחנן שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא שנאמר כי שמש ומגן ה' אלהים וגו' אלא מעתה לא ימחה אלא מעין שמו של הקדוש ברוך הוא מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו אף שמשון מגין בדורו על ישראל ואמר רבי יוחנן בלעם חיגר ברגלו

⁴ שופטים פרק טו / יח-כ

⁵ על פי הירושלמי הגירסא בהמשך ארבעים שנה עיין בדברי רע"ק איגר בעניין בשבת נו אך יתכן וחכמי הירושלמי גרסו כגרסתנו אך הבינו שכיון שרק אצל שמשון יש אמירה כפולה של מספר השנים שהוא שפט לכן יש לומר שהתנדך רוצה לומר שעם ישראל נהנה עוד עשרים שנה ממעשהו האחרון בו פגע והרג את שידרת הצמרת הפלישתית הלוחמת.

אחת היה שנאמר וילך שפי שמשון חיגר בשתי רגליו היה שנאמר שפיפן

עלי ארח: ⁶

שתי האמירות הראשונות בעניין שמשון נראות מאוד אוהדות כלפיו הוא דן את ישראל כאביהם שבשמים והיה להם לשמש ולהגנה.

אך הדרשה בעניין שמשון כחיגר אינה ברורה מה רוצה ר' יוחנן ללמדנו מכך? יתר על כך קשה להבין את דברי ר' יוחנן גם מבחינה טכנית, כיצד יתכנו הפעולות המיוחסות לשמשון אם הוא היה חיגר? כיצד נשא את שערי עזתה עד חברון אם יש לו קשיי התניידות.

בבאור האפיקי ים לאגדות בסוטה מצאנו הסבר לקושי הטכני להבנתו כונתו של ר' יוחנן היתה לומר שבסוף ימיו שמשון נענש גם ברגליו וזו לשונו: "והוא סוד מ"ש כאן ואר"י שמשון חיגר בשתי רגליו הי' שנא' שפיפון עלי ארח וכו' שפגם בבי עיניו גם ב' רגליו נלקו שפסיעה גסה נוטלת אי מה' מאות ממאור עיניו של אדם".

בילקוט מעם לועז לשופטים הסביר שהיה חיגר בחלק התחתון של רגליו ויכל ללכת.

בירור שיטת רבי יוחנן

יתכן ולדעת רבי יוחנן שמשון פעל כפי שנדרש ממנו וכפי שהסברנו בשיטת רבי באשה הראשונה בתמנתה וזאת לאור הפסוקים שהבאנו.

⁶ בבלי סוטה י.

ההבדל בין רבי לר' יוחנן הוא שרבי יוחנן מרחיב את ההבנה של רבי לכלל פעילותו של שמשון כיון שהאופן שבו נדרש שמשון לפעול על פי רוח ה' שהחלה לפעם בו. הוא על ידי כניסה לעימות יזום עם הפלישתים ויצירת נזקים בארצם כדי להפריע את מנוחתם כדי להחליש את כוחם וכדי למנוע מהם באותה העת לצאת נגד עם ישראל.

כאשר העימות צריך להראות על רקע של סכסוך אישי על רקע "רומנטי" ולא על רקע לאומי כדי להימנע מפעולות נקם כלפי עם ישראל.

והפלישתים מושלים בישראל בעת ההיא וממילא את כל פעולותיו נאלץ שמשון בהוראת שעה לעשות על רקע סכסוכים אישיים כמי שעזב את עמו ונטמע בפלישתים.

רבי יוחנן מבין שהסיפור הראשון נותן קריאת כוון לכל הפעולות שעושה שמשון למרות ששם אין פסוקים המלמדים שה' ציוה אך "ילמד סתום מן המפורש". והנהגתו היא רחוקה מאוד ולא ניתן לראותה ולהבינה בהבטה פשוטה כשמש המאירה לנו. והוא אינו שופט בבית משפט אלא כמו הקב"ה הן את ישראל ממרחק.

על פי דברי ר' יוחנן ניתן להבין מדוע כאשר הנביא שמואל מביא שלשה מנהיגים משמעותיים שקדמו לו שהקב"ה שלח להציל את ישראל הוא מצוין את שמשון:

"וַיִּשְׁלַח יְקֹנָק אֶת יִרְבֵּעֵל וְאֶת בְּדֹן וְאֶת יִפְתָּח וְאֶת שְׂמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם

מִיַּד אֲבוֹתֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בְּטַח"⁷

⁷ שמואל א פרק יב /יא

האם היה שמשון חיגר

על פי הבנה זו נראה שר' יוחנן שאמר שמשון חיגר בשתי רגליו רוצה לומר שבניגוד גמור להבנת התנא שאמר שמשון הלך אחר עניו שמשון לא "הלך" הוא היה "חיגר" בכל עניני שמירת העינים ולכן לא ניתן לומר שהוא הלך המילה הלך היא מילה סמלית שבאה לומר מה הוא הגורם המניע את האדם לפעולותיו. גם המילה חיגר היא מילת קוד לומר שמבחינת שמשון הוא עושה את הדברים "כמי שכפאו שד" כיון שהוא נזיר ה' מהבטן המרוחק מכל תאוה וטומאה ומכל מה שקשור לכך ובפרט ההליכה אחר עניו- בעינים אלו הוא "חיגר" וכל מה שעשה לא עשה אלא למען עם ישראל ולא מתאוות אישיות⁸.

⁸ בספר ישראל קדושים [אות ה] נתן הסבר על דרך החסידות אך בדבריו בא ביטוי דומה : "וזו העבירה לשמה נעשית סם המוות לגוף אבל לנפש היתה סמא דחיי. כי היה חיגר בשתי רגליו כמו שאמרו בסוטה (שם) היינו בסוד בעלי קבין הנזכר בתיקונים שהיו כולם חיגרים..."